

года и пересмотрена 3 мая 1996 года -www.mpsfc.gov.md.

3. Конституция Республики Молдова, принятая 29 июля 1994 года -Официальный монитор Республики Молдова, 1994 г., № 1, ст. 1.

4. Бормисова И.В., Суфьянова А.Р., Уметбаева Ю. И. Забастовка как способ разрешения коллективного трудового спора. В сборнике «Актуальные вопросы юриспруденции»: материалы международной заочной научно-практической конференции (16 января 2013 г.) – Новосибирск: Изд. «СибАК», 2013г., с.187-190.

5. Трудовой кодекс Республики Молдова № 154 от 28 марта 2003 года - Официальный монитор Республики Молдова, 2003 г., № 159 - 162, ст. 648.

6. Электронный ресурс - www.cis.gov.md.

7. Закон о профессиональных союзах № 1129 от 7 июля 2000 года - Официальный монитор Республики Молдова, 2000 г., № 130, ст. 919.

8. Закон об административно-территориальном устройстве Республики Молдова № 764 от 27 декабря 2001 года - Официальный монитор Республики Молдова, 2002 г., № 26, ст.53.

9. Закон о местном публичном управлении № 436 от 28 декабря 2006 года - Официальный монитор Республики Молдова, 2007 г., № 32-35, ст. 116.

10. Электронный ресурс - www.sindicat.md.

11. Кодекс о правонарушениях Республики Молдова № 218 от 24 октября 2008 года - Официальный монитор Республики Молдова, 2009 г., № 3 - 6, ст. 15.

12. Капша Тудор. Научно - практический комментарий к Трудовому кодексу Республики Молдова. - LAP LAMBERT Academic Publishing// Saarbrücken, Deutschland, 2013 г. – 682 с.

13. Перечень предприятий, их участков и служб, работники которых не могут участвовать в забастовке, утвержденный Постановлением Правительства № 656 от 11 июня 2004 года - Официальный монитор Республики Молдова, 2004 г., № 104, ст.840.

CONCEPTUL MODERN AL RELAȚIILOR DINTRE PERSONALITATE ȘI STAT ÎN CONTEXTUL NORMELOR DE DREPT

Anastasia CATAN,
doctorandă USM

RÉSUMÉ

Dans cet article l'auteur propose d'analyser le concept moderne des relations entre la personnalité et l'Etat, dans le context des normes du droit dans la République de Moldova. Sont présentées les principales circonstances dans la conception moderne des relations entre la personnalité et l'Etat, et notamment: changement fondamentale d'état personnelle dans les relations politiques et juridiques; la liberté et la vérité de la personnalité; l'influence de l'Etat sur la personne; changement automatique de la personnalité; la société civile et les relations entre l'Etat et l'individu.

Mots-clés: droit, liberté, la personnalité, l'Etat, relations, pouvoir, droits et libertés de la personnalité, la protection des droits et libertés de la personnalité, primauté du droit, les relations entre la personne et l'Etat, Etat du droit, le pouvoir d'Etat

REZUMAT

În acest articol este cercetat conceptul modern al relațiilor personalității cu statul în contextul normelor de drept în Republica Moldova. Sînt prezentate circumstanțele principale, în concepția modernă a relațiilor dintre personalitate și stat, și anume: schimbarea principală a stării omului în spațiul relațiilor stat-politice și juridice; obținerea libertății și adevărului de către personalitate; schimbarea caracterului influenței statului asupra persoanei; autoschimbarea personalității; societatea civilă și piața ca elemente de echilibrare a relațiilor dintre individ și stat.

Cuvinte-cheie: drepturile și libertățile personalității, protecția drepturilor și libertăților personalității, stat de drept, relațiile dintre persoană, stat și putere, norme de drept, putere de stat

Introducere. Perspectivele dezvoltării societății depind în mare măsură de natura relațiilor persoanei cu statul. Importanța statului în societatea de stat organizată este determinată de independența lui relativă și autonomia considerabilă în raport cu omul și societatea, de acele pîrghii de influență asupra relațiilor sociale pe care le deține ca monopol.

În zilele noastre, periodic apare necesitatea abordării problemei relațiilor dintre persoană, stat și putere.

Ideea statului bazat pe domnia legii, pe drept inspira gînditorii din Antichitate în căutarea unei vieți sociale mai depline și mai drepte: „Acolo unde lipsește puterea legii, scria Aristotel, nu-și are locul nici o formă a orînduirii statale“; „Acolo unde puterea se bazează pe vio-

lență și dezordine – stat nu există“, accentua Cicero. Mai tîrziu, Nicolo Machiavelli scria: „Scopul statului constă în asigurarea fiecăruia de a se folosi liber de avere și securitate“.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul investigării științifice au fost utilizate lucrări ale doctrinarilor juriști, politologi, sociologi și filosofi, fiind îmbinate metodele general-științifice de cercetare cu metodele particulare și specifice. Pentru analiza materială a temei au fost utilizate următoarele metode: logică (cu operațiunile sale), istorică, comparativă, sistemic-structurală etc.

Rezultate și discuții. Principalele idei pentru dezvoltarea de mai departe a conceptului statului de drept au fost expuse încă de autorii antici. Printre ele pot fi menționate existența puterii legii ca o corelație

înte forță și drept (Aristotel); corelația dintre dreptul natural și dreptul determinat de voința membrilor societății (Democrit, sofisții); egalitatea oamenilor conform dreptului natural (sofisții, juriștii romani) [3, p. 53].

Savantul român Gh. Boboș scria: „Fundamentarea teoretică a statului de drept se bazează pe teoria autolimitării puterii de stat, potrivit căreia statul acordă drepturi subiective cetățenilor, drepturi care se îndreaptă uneori împotriva sa, iar în relațiile externe statul trebuie să respecte normele de drept internațional” [1, p. 51].

Însă, o analiză specială a acestor probleme majore în contextul formării statului de drept încă nu a fost realizată. Deși e clar că studiul problemelor protecției drepturilor și libertăților personalității, în baza și cu ajutorul unui arsenal de mijloace a politicii în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității, conduce la necesitatea aprobării unui model modern al relațiilor dintre individ și putere. De fapt, îndeplinirea sarcinii sporirii eficienței protecției drepturilor necesită, aproape automat, modificarea stilului, formelor, probabil și a naturii interacțiunii dintre personalitate și stat.

Statul de drept, desigur, are un șir al său de criterii, de parametri, dar unul dintre cele mai importante pare a fi executarea sistematică, respectarea necondiționată și protecția drepturilor și libertăților personalității.

În istoria doctrinelor juridice, teoriei dreptului și statului, tema personalității, statului și puterii a ocupat întotdeauna un loc special. Orice doctrină semnificativă abordează această problematică, oferind varianta sa, propria sa versiune de construire a deosebitelor condiții admisibile de interacțiune a personalității cu statul. Există teorii moderne ce fundamentează metodologic esența relațiilor de putere. Formal, diferite concepte pot fi împărțite în *liberale*, *radica-*

le, *conservatoare*, care în condițiile actuale mai des sînt utilizate cu prefixul „neo”.

Astfel, sînt cunoscute conceptul de democrație pluralistă, teoria statului bunăstării și altele. Improbabil de util este repetarea lor chiar în cele mai generale, principale locații.

Considerăm că o abordare mai productivă ar fi aceia în care, în baza materialului istorico-teoretic disponibil, se poate formula propria poziție în această chestiune, ținînd cont de realitățile timpului, în primul rînd, de începutul mileniului, în al doilea rînd, de particularitățile parcursului istoric al Moldovei.

„Vechiul concept al relațiilor dintre stat și personalitate astăzi nu este oportun. Viciul său principal a constat, în primul rînd, în faptul că-i da prioritate statului, și nu personalității; personalitatea, contrar declarațiilor grandilocvente, apărea nu ca scop, ci ca mijloc. Chiar și noțiunea de personalitate mult timp nu a fost în topul lexiconului științific și sociopolitic” [5, p. 475]. La punerea în aplicare a acestui concept nu rămîne loc nici drepturilor și libertăților, nici propriu-zis personalității.

Tabloul contemporan al lumii este total diferit, iar noul secol marchează pentru Moldova căutare și afirmare a valorilor umane universale. Cu toate acestea, am dori să-i avertizăm pe susținătorii vădiți ai inovațiilor și capitalismului ascensional în Moldova de la extremele de alt ordin. Pentru că radicalismul poate fi și de dreapta, și de stînga.

Aculturația juridică, cu atît mai mult aculturația de stat, nu sînt acceptabile nici pentru o țară, în cazul în care țara pretinde la independență, la originalitatea parcursului său istoric și valorifică șansa sa în lumea posibilităților civilizației.

Moldova contemporană se confruntă cu provocări care nu au fost abordate de-a lungul secolului XX. Ca subiect esențial apare constituirea relațiilor acceptabile pentru personalitate, în care o importanță

deosebită o au libertatea, domnia dreptului, legalitatea, respectul și demnitatea personalității, nesuprimarea indivizilor din partea puterii, ci parteneriatul cu ei. Pentru aceste realizări, ce este evident, e nevoie de timp, de *schimbări semnificative în conștiința moldovenilor*, însă care vin nu din lozinci din afara țării și directive pentru personalitate, ci care iau naștere în baza voinței individuale, convertindu-se în voință colectivă:

1. Schimbarea principială a stării omului în spațiul relațiilor statal-politice și juridice este una dintre cele mai importante circumstanțe în concepția modernă a relațiilor dintre personalitate și stat. Această schimbare are semnificație dublă.

„Activitatea omenească se poate considera ca fiind reglementată de un sistem complex de norme; și, într-adevăr, în orice fază istorică găsim un astfel de sistem”, susținea marele jurist italian Giorgio del Vecchio [3, p. 45].

În primul rînd, este necesar de a consolida poziția antropocentrică a persoanei. Sensul, destinația, valorile statului se pot schimba în funcție de anumite perioade concrete de statornicire, dezvoltare și declin. În același timp, există valori de ordin supranațional. Mai mult ca atît, sensul și destinația statului nu pot să se abată de la definirea obiectivelor de activitate umană și, în cele din urmă, cu sensul de a fi om, atunci cînd vorbim despre statul ideal. Indiferent de formele istorice specifice ale statului, de gradul de dezvoltare a autoritarismului sau democrației, persoana dispune de valori intrinsece: conștientizarea individuală a predestinației sale, dar care nu este realizabilă în afara formelor colective de organizare a societăților umane.

Improbabil de utilă este redarea statului în calitate de componentă servilă a conceptelor de personalitate și putere. Statul îndeplinește propriile funcții, care în cele din urmă sînt direcționate – sau care

urmează a fi direcționate – spre amplasarea demnă și liberă a persoanei în sistemul relațiilor sociale umane. Îndeplinește statul moldovenesc contemporan aceste funcții? Desigur ca nu. Neîndeplinirea funcțiilor de protecție a persoanei și, în același timp, supratutela, ce duce la intervenție totală de neimaginat în sfera relațiilor personale, în spațiul existenței individuale, sînt două laturi ale aceleiași situații negative.

Prin urmare, după cum menționează Gheorghe Costache, conceptul statului de drept privește nu numai raporturile dintre stat și drept, ci și raporturile dintre puterea de stat, societate și individ. Astfel, o problemă primordială a statului de drept rămîne a fi cea a limitării acțiunii statului în raporturile dintre stat și cetățean, în care ambii termeni sînt luați în considerație ca subiecte de drept. Un aspect al problemei relațiilor dintre cetățean și stat este cel al libertății, al limitării acțiunii statului asupra drepturilor persoanei. Un postulat fundamental al teoriei statului de drept este că statul poate fi legat prin drept, adică organele și funcționarii statului, statul însuși pot fi limitați în acțiunea lor prin norme juridice, pe care nu le pot încălca fără să răspundă, adică fără să suporte sancțiunea ce se aplică oricărui subiect de drept atunci cînd încalcă legea [2, p. 4].

În acest sens aducem cuvintele savantului rus N. Matuzov: “Pentru ce trebuie puterea, în cazul în care nu «tutelează» și nu protejează cetățeanul, adică nu-și îndeplinește funcția de bază? Însă, toată chestiunea constă în scopuri, metode, condiții concrete. Nu este bine atunci cînd puterea se distanțează de persoană, declinîndu-și orice responsabilitate pentru existență și supraviețuire. Chiar mai rău, în cazul în care «grija» puterii față de «cetățenii» săi se extinde așa departe, că acest «tutorat» se transformă în control total asupra lor. În acest

caz, suveranitatea individului cu atît mai mult este ficțiune. Soluția constă în căutarea unei combinații rezonabile a acestor forme de abordare în favoarea individului” [5, p. 476-477].

Conștientizarea unor astfel de circumstanțe este un pas înainte în construcția noilor forme de interacțiune între persoană și stat în republica Moldova.

Apare o chestiune importantă axiologică: posibilitatea priorității drepturilor persoanei față de stat. Literatura de specialitate reflectă diferite puncte de vedere asupra acestei probleme. De exemplu, I. Lukașciuk scrie: “Importanța recunoașterii drepturilor omului ca valoare supremă este deosebit de evidentă, ținînd cont de legitatea generală: interesele statului, în măsura în care ele reprezintă interesele societății în ansamblu, vor fi întotdeauna o prioritate. Fără aceasta nu poate fi nici societate, nici stat. (...) Recunoașterea priorității drepturilor și intereselor unei persoane asupra drepturilor societății ar încălca unul dintre principiile de bază ale democrației, potrivit căruia exercitarea de către persoană a drepturilor sale nu ar trebui să încălce drepturile și interesele legitime ale altora” [4, p. 11-12].

A. Kovler scrie că confirmarea priorității drepturilor și libertăților omului asupra drepturilor colective – fie o națiune, un stat sau o comunitate internațională – este un fenomen universal și ireversibil. Ar fi de dorit ca acest punct de vedere să fie împărtășit complet. Cu adevărat, ce se poate inventa mai eficient pentru a împiedica statul, decît prioritatea drepturilor și libertăților omului față de celelalte drepturi? Însă o astfel de stare a principiului de interacțiune dintre persoană și realitatea înconjurătoare încă trebuie să fie atinsă. Și piedică în atingerea ei, oricît ar fi de paradoxal, nu sînt numai relațiile stabilite, deprinderile de a nu observa problemele personale pe fondul public, ci

și însași personalitatea, poziția ei insuficient de activă în protejarea drepturilor sale în utilizarea normelor juridice existente pe propriul său interes.

Despre prioritatea drepturilor și libertăților omului se poate vorbi ca despre un principiu, o oportunitate benefică, o șansă care încă trebuie să fie pusă în aplicare, într-o confruntare dificilă cu tot ce este negativ, ceea ce nu permite instaurarea respectului, demnității și libertății persoanei în cadrul societății moldovenești.

Pentru aceasta, inclusiv, este necesară debarasarea de admirația față de fiecare structură social-politică, care este caracteristică interpretării antiantropocentrice a locului și a rolului persoanei în sistemul social. “Prin urmare, este extrem de dezgustător ca o teorie politică sănătoasă să se întroneze, indiferent pe ce formă de guvernare, la gradul de dogmă religioasă, fiind ca subiect al credinței și considerat ca adevăr absolut” [8, p. 106]. Obiectul credinței poate fi Dumnezeu, persoana însași, viața ei, bunăstarea, dar nu sistemul de stat sau politic.

În al doilea rînd, este necesară modificarea orientării activității și conștiinței persoanei în spațiul relațiilor de putere. Istoric s-a constituit o situație de nerezistență a persoanei față de influența statului. Ea trebuie depășită, dacă dorim cu adevărat libertate, respect, demnitate. Aceasta este o problemă geopolitică, psihologică, cultural-morală.

Un loc foarte important în acest sens îi revine necesității rezistenței față de stat, depășirii extensivității sociale în dezvoltarea relației personalitate – putere. Perfecționarea statului înseamnă slăbirea presiunii asupra personalității. Aceasta nu înseamnă, în opinia noastră, revolte sociale, revoluții, generatoare, după cum se știe, de dictatură, suferință umană și privarea de viață. Perfecționarea statului este un proces de întărire a lui, pentru că se îmbunătățește situația perso-

nalității, se consolidează statutul ei juridic.

Nemulțumirea populară, răscocialele, tulburările sociale sînt reversul incapacității de a organiza o relație armonioasă cu statul, a-l forța să respecte personalitatea, pentru a reduce sau chiar a elimina presiunea asupra ei.

2. Obținerea libertății și a adevărului de către personalitate. Este vorba despre libertatea personală, civilă, politică. Elementul central al învățaturii lui Charles Louis de Montesquieu a fost doctrina libertății politice, care este imposibilă fără libertatea individuală. În acest sens, chiar marea invenție în formă de separare a puterilor oferă cel mai important – libertatea politică. Cît de imanentă este libertatea pentru moldovean?

Politica și puterea sînt derivatele din “trupul poporului”. Cum este poporul, la fel este și puterea. Dacă nu există libertate interioară ca abilitate de a fi descătușat și deschis către lume, fără inconveniente pentru alte persoane la nivelul unitar, atunci căutarea libertății, civile și politice, va fi nepromițătoare. Rămîne un mister al sufletului moldovenesc nemulțumirea arhetipală față de putere, separarea “pe sine însuși” de “ei”, reflectată mai des la nivel subconștient, și, în același timp, credința inexplicabilă față de conducători ca salvatori ai neamului în fiecare etapă a dezvoltării sale sociale. Credința nu în propria lor putere de a avea posibilitatea de a înfrîna statul în caz de necesitate, ci în marile schimbări care vor avea loc într-un mod miraculos.

Particularitatea mentalității poporului nostru aduce fie la permisivitate totală, ce se pronunță în condițiile revoluțiilor, pe fondul cataclismelor sociale sau de perioade liniștite, care la rîndul său descoperă o formă de încălcare a legii sau de ignorare a ei. De multe ori, oamenii care încalcă legea nu presupun, nu prevăd inevitabilitatea răspunderii și pedepsei pentru aceasta. Omul

nu apelează la propriul comportament, ca o condiție a libertății sale, ci la așteptarea “comportamentului corect” din partea altor persoane. Prin poziția lor de viață, indivizii de multe ori nici măcar nu încearcă să corecteze ilegalitatea publică ieșită de la alte persoane.

B. Cicerin construiește o schemă destul de civilizată de interacțiune a persoanei și a dreptului. “Dreptul nu stabilește imbolduri interne, ci acțiuni externe. Dar deoarece acțiunile externe depind de imboldurile interne, atunci și dreptul nu poate să nu ia în considerare libertatea interioară a omului. În timp ce persoana acționează în cadrul dreptului său legal de libertate externă, dreptului nu-i pasă de intențiile sale tainice; dar de îndată ce se trec aceste frontiere și se încălcă legea, apare necesitatea de a stabili vinovăția lui, ceea ce este imposibil fără a pătrunde în zona internă de libertate” [9, p. 88].

Și dacă nu există libertate interioară, sau este, dar nu la toți, atunci cum determinăm vina, pătrunzînd în ceea ce nu este? Omul simte efectele dreptului și, eventual, ale sancțiunii, fără să conștientizeze, fără să recunoască natura comportamentului propriu ca ilicit: el nu are libertate interioară ca bază personală a formelor instituționalizate ale relațiilor de stat–putere.

Modificările în libertatea interioară sînt posibile printr-o schimbare a imaginii de drept ca expresie a libertății externe. Dreptul, ca factor puternic de intimidare și represiune ieșit de la stat, urmează să se transforme într-un instrument universal necesar vital și social de protecție a drepturilor și libertăților persoanei. Transformarea trebuie să fie ca un proces unitar pentru libertatea internă și externă, în interacțiunea lor.

Dobîndirea libertății nu este un act de moment de convertire a posibilității în realitate. Personalitatea, de-a lungul istoriei, nu a reușit să dobîndească libertatea, și aceasta nu se va întîmpla peste

noapte. Acest lucru necesită un șir de măsuri cu caracter social, economic, politic, juridic, spiritual și moral: societate civilă dezvoltată, piață, supremația dreptului, și nu a purtătorilor de putere, consolidarea dreptului privat, independența justiției, caracter echilibrat al relațiilor dintre ramurile puterii etc.

Următoarea circumstanță care afectează conceptul de adevăr sînt consecințele revoluțiilor și reformelor istoric formate. Revoluția înseamnă, inclusiv, o schimbare rigidă, cardinală a sistemului de valori. Revoluția invadează în viața omului și-i impune un nou sistem de coordonate de a ființa, forme de interacțiune cu puterea, care de multe ori sînt violente, copleșind libertatea interioară a celor care o au.

Punctul de pornire religios pentru cetățeanul moldovean este tradițional și firesc. Dar ca urmare a schimbării sistemului politic, el este oficial dezaprobat. Este evident că sînt surpate bazele religioase ale moralității, iar locul sfînt, după cum știm, nu este niciodată gol. În locul valorilor religioase, în esență general umane, vin orientările ideologice totalitare, oamenii sînt forțați să accepte exterior ceea ce este născocit de puțini și ce nu crește din adîncurile culturii populare. Dar și în revoluție este ceva rațional. Ea le arată deținătorilor puterii că au depășit toate limitele imaginabile în presiunea lor asupra persoanei. Foștii deținători de putere, cu ajutorul revoluției, sînt brutal convingși în inumanitatea lor, în încălcarea principiilor bunătății și adevărului. Și în locul adevărului scorjot de stăpînituri, cu complicitatea poporului care fuge de putere, se propune altul – tot deformat, dar care se ține pe baionete și, prin urmare, este pasibil recunoașterii oficiale.

Nu mai puțin impact negativ asupra deformării adevărului în societate îl au reformele, de obicei nereușite, nefinalizate în Moldova. Aceste reforme sînt stabilite de sus

sau, cel puțin, sînt sancționate de autorități. Ele nu aduc rezultatul cuvenit, de aceea inițiază o nouă rundă de nedreptate în societate.

B. Cicerin scria: ”Scopul primordial al politicii interne în adevărul ei sens este instaurarea crescîndă a adevărului în domeniul relațiilor publice, conformîndu-se condițiilor de viață și circumstanțelor, dar permanent avînd în vedere esența ideală. Această cerință se aplică nu numai relațiilor dintre cetățeni, ci și relațiilor dintre autoritățile publice și cetățeni. Dacă între drepturile persoanei și cerințele statului există o coliziune, atunci prima, în mod evident, trebuie să cedeze, deoarece particularul se supune generalului; iar persoana ale cărei drepturi au fost încălcate ar trebui să primească o recompensă echitabilă sau satisfacție. Așa sînt cerințele neschimbate ale dreptului” [8, p. 18].

Dacă nu se instaurează dreptatea în relațiile publice, în conformitate cu condițiile și circumstanțele de viață, se naște un nou masiv de nedreptate. Și nedreptatea devine un element de mediere în interacțiunea personalității cu puterea, dar, probabil, și normă, ceea ce este deosebit de periculos, ceea ce, probabil, s-a și întîmplat în Moldova.

B. Cicerin arată și calea rezolvării conflictului dintre drepturile persoanei și cerințele statului: îndeplinirea predestinației publice, adică subordonarea particularului în fața comunului, cu restituirea unei recompense echitabile, care este o cerință neschimbătoare a dreptului.

În esență, standardele duble ale vieții moldovenești au devenit o normă. Neadevărul nivelului social-general se realizează la micronivele, în viața indivizilor separați. Și aceștia, pentru atingerea rezultatului elementar, trebuie să recurgă la șiretlicuri, să respecte regulile jocului dublu. Iar cei care le respectă și demonstrează inițiativă avidă, pot obține rezultate semnificative pen-

tru sine sub forma statutului major patrimonial, a carierei. Omului care trăiește în adevăr îi sînt necesare o voință enormă și o serie de alte calități personale, care ar apărea ca un obstacol personal stilului de viață dublu și i-ar permite propriul plan de viață.

Fiecărei persoane, ca atare, îi este caracteristică atracția spre o viață independentă și cu inițiativă, spre autodeterminare autonomă, pe care o numește „autolegalitate”, și care se răspîndește în forma sa cea mai simplă asupra funcțiilor cotidiene ale omului. Dar, de multe ori, această autolegalitate se revarsă în manifestări subiective: moft, capricii, samavolnicie, încăpăținare, care de multe ori îndreaptă sufletul la o independență găunoasă, fără conținut, pe calea setei de putere, criminalității ambițioase și impetuoaase.

3. Schimbarea caracterului influenței statului asupra persoanei. Această influență nu este absolut arbitrară și spontană. Statul, prin instituțiile sale, își permite doar ceea ce își poate permite. Însă problema constă în faptul că mecanismele de stăvilire a influenței statale asupra personalității de jos, din partea purtătorului de suveranitate – poporul, sînt puține și subdezvoltate. Care este totuși idealul social și politic?

La timpul său, savantul rus P. Novgorodțev a propus acest ideal: „Sarcina noastră constă în determinarea idealului absolut aplicat la domeniul fenomenelor sociale, și la el noi trebuie să trecem. Un așa obiectiv poate fi numai persoana umană vie, care în năzuințele sale infinite reflectă complicitatea sa cu legea absolută a bunătății”.

Persoana umană vie ca scop al dezvoltării publice – ce se poate inventa mai uman? Însă nu se reușește în Moldova un ideal public, crescut din personalitate. Probabil, sînt obstacole serioase în realizarea lui, iar statul aici joacă un rol primordial.

Imaginea statului dominînd peste societate și persoană se păstrează pînă în prezent în conștiința de masă. Statul apare ca un fel de Leviatan îndărătnic, capabil de acțiuni neașteptate, neînfrîinate. Statul, de multe ori, se asociază cu complexul militar-industrial și cu sistemul de servicii speciale, care, în comun, separă în mod clar statul de la originea personală și socială. Statul se refractă în conștiința majorității oamenilor ca instrument punitiv, fiind identificat cu aparatul de putere ca o constrîngere.

Statul, în așa formă, reprezintă o formațiune autosuficientă, independentă de voința participanților săi. Acesta este o formațiune care poate să absoarbă și purtătorii puterii de stat, fenomen care a avut loc în mod repetat în istorie. Prin urmare, titularii sau arendașii puterii manifestă îngrijorare cu privire la propria lor autointegritate, în timp ce ea ar trebui să fie pusă la dispoziția lor în baza legii, dacă nu au comis careva ilegalități.

Concentrarea puterii în mîinile sectorului dominant al puterii, adică actual al puterii executive, punctează necesitatea logică și argumentată a păstrării și sporirii acesteia. Grija pentru distribuirea egală a puterii în statul moldovenesc contemporan îi revine Constituției RM. În realitate, autoritățile legislative și judiciare nu au întruchipare echivalentă în practica politică și juridică, în dinamismul reacționării și administrării proceselor publice. Acest lucru, de asemenea, este limpede de pe pozițiile particularităților puterii executive: ea este chemată zilnic, în persoana autorităților publice centrale și locale, să țină la control tendințele politicii concrete și social-economice din țară. Puterea legislativă inițial e mai puțin dinamică, și ea nu trebuie să fie altfel: aici este necesar calculul, timpul, echilibrare în realizarea procesului legislativ, adoptarea actelor normativ-juridice importante. Puterea judecătorească intră în

acțiune doar în cazul în care există temeiuri respective pentru aceasta și îndeplinește o funcție distinctivă față de alte tipuri de putere: restabilirea echității, bazată pe aplicarea corectă a legislației în vigoare.

Inegalitatea situației reale a ramurilor puterii în stat este condiționată, astfel, de motive obiective ale societății moldovenești. Puterea întotdeauna își găsește posesorul, ea niciodată nu stă pe loc și nu așteaptă subiectul ce o utilizează. Puterea o preiau literalmente în zbor, o rup din alte mâini, deoarece, după cum se știe, ea nu este niciodată îndeajuns. Subiectul puterii tinde spre cesiunea ei, spre extinderea spațiului propriu de dominare. În condițiile unei organizări a puterii complet neechilibrate și nereglate, distorsiunile ei sînt destul de evidente. În plus, ele se bazează pe experiența de secole a autoritarismului din Moldova.

În general, consolidarea excesivă a puterii executive în detrimentul puterii legislative (tipică și pentru Constituția noastră), căderea rolului parlamentelor nu în ultimul rînd se datorează gradului de supraîncărcare a lor cu activități curente administrativ-manageriale. Iar legile principial importante își așteaptă rîndul lor perioade îndelungate de timp.

Multe în RM depind de Institutul Președintelui. Imaginea puterii președințiale în Republica Moldova este mult mai importantă decît în alte țări. Începutul personal al supremației puterii este arhitipic adecvat structurilor conștiinței profunde și, probabil, subconștiinței omenești. Prin urmare, este evident că inițiativele provenite din partea structurilor președințiale sînt privite de societate cu atenție sporită și sînt extrem de importante. Pentru populație, Presedintele este un arbitru, care în cele din urmă va fi în măsură să judece corect și să ia o decizie importantă și echitabilă. Însă, în conformitate cu Constituția RM, urmează a fi realizat echilibrul

celor trei ramuri ale puterii în stat, necesar pentru funcționalitatea stabilă a statului bazat pe sistemul juridic durabil și protecția drepturilor și libertăților personalității. Savantul V. Nerseseanț marchează: "Problema cea mai acută și complexă, în acest caz, avînd în vedere experiența națională și calea dificilă actuală spre constituționalism și democrație juridică, se conchide în coordonarea puterii executive puternice cu puterea reprezentativă competentă, împuternicirile căreia să corespundă sensului, ideilor și cerințelor separării puterilor și ale statului de drept" [6, p. 388].

Un alt domeniu important de modificare a influenței statului asupra personalității este consolidarea funcției de securitate a statului pentru membrii săi. În plus, securitatea se subînțelege pe larg, în primul rînd, ca securitate națională, în al doilea rînd, ca securitatea frontierelor și prevenirea invaziei externe din partea structurilor de forță ale altor state, în al treilea rînd, ca securitate internă. Toate tipurile de securitate sînt conexe între ele, deoarece realizarea lor se bazează pe forță, pe posibilitatea statului de a crea condiții durabile a situației personalității în țară și peste hotarele ei. Există, după cum știm, o situație complicată a compatrioților noștri în străinătate. Actualmente, statul nu își exercită pe deplin politica protectoare față de cetățenii săi aflați peste hotarele Republicii Moldova.

O altă direcție este eliminarea dispoziției de dependență față de stat, din contul realizării funcției lui sociale. Această funcție nu poate fi redusă la înfăptuirea politicii dependenței nejustificate și uniformizării persoanelor, cu contribuții diverse în dezvoltarea societății. Statul este obligat să ofere un minim de bunuri pentru viața oamenilor care sînt în imposibilitate de a se asigura personal, de exemplu, cei cu dizabilități. Funcția de priverlegii a statului nu poate fi înlo-

cuită cu funcția de a oferi o egalitate de șanse pentru autorealizarea indivizilor.

4. **Schimbarea caracterului influenței persoanei asupra statului** în mod evident provoacă necesitatea activizării acesteia. Autoschimbarea personalității ar putea duce la un nou stil de viață legală. Cu ajutorul aspectului subiectiv de activizare, personalitatea poate schimba influența sa obiectivă asupra statului. Yu Habermas scrie: "Statul democratic de drept devine un proiect, dar în același timp un rezultat și un catalizator de accelerare a raționalizării vieții poporului, care iese dincolo de sfera politică. Singurul conținut al proiectului este instituționalizarea mijloacelor de formare rațională colectivă a voinței, ce sînt în treptată îmbunătățire, care nu ar putea provoca nici o daună obiectivelor concrete ale participanților la proces" [7, p. 52-53].

Importantă se prezintă ideea îmbunătățirii treptate a instituționalizării metodelor rezonabile de formare colectivă a voinței. Cred că urmează a fi creat un mecanism de transformare a drepturilor și libertăților personalității în forme de grup colective, iar apoi și în forme publice. Actualmente, sistemul existent de reprezentare pînă cînd este ineficient. Sistemul monopartid a fost înlocuit cu un sistem multipartid, dar aceasta nu înseamnă triumful democrației pluraliste în Republica Moldova. Transmiterea drepturilor și libertăților fundamentale de la cetățeni în calitate de alegători nu are modalitate inversă de restituire a acestor drepturi. O oarecare imitare reprezintă alegerile ordinare de diferite niveluri ale puterii reprezentative – a deputaților, deoarece constatarea caracterului adecvat al opiniei comune și al persoanelor reale, care sînt alese în legislativ, e greu de considerat oportună. Alegerile, din păcate, se transformă în promovarea legitimă a candidatu-

rilor concrete în funcție. Acolo de asemenea există competitivitate, dar ea se află în afara procesului electoral, ca o competiție liberă a pretendenților.

Funcționarii de diferite niveluri, grupurile de clan, financiar-oligarhice, împart sferele de influență pînă la data desfășurării alegerilor, iar în cazul în care concurează între ele, utilizează lupta cu materiale compromițătoare, discreditarea reciprocă, iar pentru opinia electoratului rămîne puțin loc. Faptul participării la alegeri a unui candidat presupune existența unor investiții financiare majore în aceste proiecte politice personale, pe care nu toți le pot realiza.

Censul latent patrimonial, financiar, oficial deja există, ca o condiție de participare la alegeri. Persoana care nu dispune de cens poate participa la alegeri pe lista partidelor politice, iar pentru aceasta trebuie să fie satisfăcute cerințele acestor structuri. Deși, probabil, aceasta este un gen de legitate — rigiditatea trecerii în organele puterii reprezentative, care se regăsește și în alte țări.

5. Societatea civilă și piața ca elemente de echilibrare a relațiilor dintre individ și stat. A vorbi despre o societate civilă dezvoltată în Moldova pînă cînd este prematur. Dacă ea ar exista, nu ar fi avut loc încălcările masive ale drepturilor și libertăților personalității și nu ar fi fost nevoie de o politică adecvată în acest domeniu. În literatura de specialitate se evidențiază nivelurile sau “etajele” societății civile:

- „1) relații familiale și informale;
- 2) viața economică, relațiile de schimb ale pieței;
- 3) viața publică și cea politică (partidele, mișcările, sindicatele, organele de autogovernare publică).

Al treilea etaj, superior, este de un interes deosebit, deoarece este tranzitoriu de la societate la stat” [10, p. 17].

Stăvilirea presiunii statului asupra persoanei nu se reușește din

cauză caracterului multivectorial al societății civile. El este lipsit de surse unice, care inițiază reținerea influenței statului asupra persoanei, căci obiectivele populației sociodiferențiate sînt destul de diferite. Din această cauză, nu există fundamente economice ale programului unificat de formare și de dezvoltare a societății civile.

Pluralismul formelor de proprietate în Moldova are o interpretare specifică: businessul mare, antreprenori de nivel mijlociu sau mic, specialiști care mediază funcționarea circulației capitalului. Mai există și o altă categorie, care nu se referă la business – cei care de fapt nu și-au schimbat situația lor materială. Domeniul intereselor neproprietarilor nu este legat de funcționarea determinantelor economice ale proceselor social-politice. Ei nu au motive pentru o autoactivizare în domeniul economiei, de aceea aceste categorii de populație, deseori neavînd nicio atribuție cu administrarea, nu pot fi purtători sociali ai transformării societății civile, dar, subliniem în mod special, anume din punctul de vedere al antreprenoriatului, ca o sursă civilizată de îmbunătățire a pieței. Cu toate acestea, categoriile vizate sînt interesate de societatea civilă, ca o condiție a existenței lor sociale.

Businessul mare are interesele sale, inclusiv în problemele lobbyismului unor sau altor decizii, ce le permite realizarea intereselor de clan. Businessul mic și cel mijlociu se află într-o situație mai dificilă: pe de o parte, giganzii businessului, iar pe de altă parte, funcționarii care doresc să-și vadă interesul lor propriu în orice afacere care depinde de ei. Cu alte cuvinte, lipsește integrarea socioeconomică, ca o stare caracteristică de formare a unei societăți civile dezvoltate. Societatea civilă este un bun comun, în care interesele private se acumulează și se sintetizează în interese generale, dar în principiu adecvat private. Pentru integrarea

intereselor este necesară utilizarea potențialului de autoadministrare a societății.

Administrația locală este, de fapt, o parte a sistemului general al administrației publice. Administrația locală exercită funcții, în primul rînd, administrativ-gospodărești, cu caracter soluționabil pentru dezvoltarea unui anumit teritoriu, subordonîndu-se principiilor generale de influență statală, în esență – puterii ierarhic superioare. Aceste organe nu-și exercită funcția de identificare și de consolidare a intereselor publice.

Altceva este administrarea formațiunilor autoinițiate cu forțe proprii. Autogovernarea nu poate fi autonomă, ca structură închisă, deoarece servește interesele unui cerc de persoane nedeterminat, neatașat acestei structuri. Esența institutului de autogovernare constă în inițiativa poporului, integrarea ei, formarea punctelor de sprijin al conștiinței civice și acțiunii active. Anume activiștii organelor de autogovernare apar ca adevărați tutori ai intereselor poporului în cazul în care efectuează activitate reală, și nu virtuală. Virtualitatea poate consta în imitarea necesității realizării unor sau altor decizii. Dar aceasta nu este esența structurilor autogovernării. Semnificața creativă constă în altceva – în formarea atitudinii respectuoase față de persoană, în respectarea demnității ei, a normelor și a regulilor elementare, acceptate în rîdul persoanelor decente și care se respectă. În spatele acestor cuvinte elevate stă viața reală, cu problemele sale zilnice.

Concluzii. Căutarea unei vieți autonome pentru poporul moldovenesc este una dintre variantele evitării neadevărului, a presiunii statului. Cu toate acestea, *în opinia noastră*, o astfel de căutare poate duce la o independență fără sens. În cazul în care o posedă o persoană fără putere, această independență nu afectează relațiile de importanță și influență generală. În cazul

în care omul puterii se bazează pe independența găunoasă în sine, atunci o așa situație se extrapolează pe un complex semnificativ de relații de dominare–subordonare și, prin urmare, este foarte periculosă. Iată de ce, neignorând importanța calităților personale morale în portretul psihologic al conducătorilor, urmează crearea construcțiilor politico-juridice obiective de constrângere, sau cel puțin atenuarea manifestărilor independenței găunoase față de cea dirijată.

Astfel, caracterul dominant al statului asupra persoanei trebuie să fie schimbat. De la influența total-punitivă urmează trecerea la influența comunicativă, de coordonare, de creare a condițiilor de dezvoltare potențială similară a persoanei, la protejarea siguranței ei în baza legii, și nu din voința altor purtători ai împunătorilor de stat.

Referințe bibliografice

1. Boboș Gh. Teoria generală a statului și dreptului. București, 1993.
2. Costache Gheorghie. Omul și cetățeanul în statul de drept. În: *Legea și viața*, 2003, nr. 4.
3. Giorgio del Vecchio. Lecții de filozofie juridică. București: „Europa Nova”, 1994.
4. Лукашук ИИ. Глобализация, государство, право, XXI век. М., 2000.
5. Матузов Н.И. Актуальные проблемы теории права. Саратов, 2003.
6. Нерсесянц В.С. Философия права. М.: Норма-Инфра, 2004.
7. Хабармас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. М.: АО «КАМИ»; Издат. центр «Academia», 1995.
8. Чичерин Б. Курс государственной науки. Ч. 3. Политика. Москва, 1898.
9. Чичерин Б. Курс государственной науки. Ч. 1. Политика. Москва, 1898.
10. Шевченко М.Д (рук. авт. коллектива) и др. Угрожение Левиафана: право, государство и гражданское общество в современной России. Москва: ООО „Издат. центр науч. и учеб. программ”, 2000.

CONSIDERAȚIUNI PRIVIND NATURA JURIDICĂ A CONTRACTULUI DE ACHIZIȚIE PUBLICĂ

Alina CODREANU,

doctorandă ULIM, lector universitar ASEM

SUMMARY

The legal nature of the public procurement contract determines the correct rules of its conclusion, realization and producing the corresponding effects. The importance of this study resides in the fact that it should be a clear distinction between the administrative and the civil contracts. Thus, the contracts of public administration have certain special characteristics, which are required by the public interest, underlying the conclusion and execution of their foundation and are considered public contracts.

Keywords: public procurement contract, legal nature, administrative contract, civil contract

REZUMAT

Natura juridică a contractului de achiziție publică determină regulile corecte de încheiere a acestuia, de realizare și de producere a efectelor corespunzătoare. Importanța studiului respectiv reiese din faptul că trebuie să existe o delimitare clară între contractele administrative și cele civile cu precădere. Astfel, contractele încheiate de administrația publică au anumite caracteristici speciale, impuse de interesul public, care stă la baza fundamentului încheierii și executării acestora, fiind considerate contracte publice.

Cuvinte-cheie: contract de achiziție publică, natură juridică, contract administrativ, contract civil

Introducere. Contractul de achiziții publice reprezintă, conform legislației R. Moldova din domeniul achizițiilor publice, un contract cu titlu oneros, încheiat în scris între unul sau mai mulți operatori economici și una sau mai multe autorități contractante, care are ca obiect procurarea de bunuri, executarea de lucrări sau prestarea de servicii [1, art. 1]. Teoria privind natura juridică a contractului de achiziție publică denotă două poziții, contractul fiind unul administrativ și respectivul contract fiind unul de drept privat.

Actualitatea studierii temei date se desprinde din faptul că natura juridică a unui contract determină regulile corecte de încheiere a acestuia, de realizare și de producere a efectelor corespunzătoare. Importanța studierii acestui subiect reiese din faptul că trebuie să existe o delimitare clară între contractele administrative și cele civile cu precădere.

Scopul studiului constă în identificarea acelor particularități care clasifică contractul de achiziție publică în categoria contractelor administrative, prin prisma descrierii naturii juridice a acestuia.

Rezultate obținute și discuții. Analizând mai multe opinii ale doctrinarilor, observăm că cei mai mulți susțin că, din punct de vedere al naturii juridice, *contractul de achiziție publică* este un contract administrativ, și nu un contract de drept privat. De exemplu, V. Vedinaș [3, p.118] consemnează că contractul administrativ este acel „acord de voință, dintre o autoritate publică, aflată pe o poziție de superioritate juridică, pe de-o parte, și alte subiecte de drept public, pe de altă parte (persoane fizice, persoane juridice sau alte organe ale statului subordonate celorlalte părți), prin care se urmărește satisfacerea unui interes general, prin prestarea unui serviciu public, efectuarea unei lucrări publi-